

Rekenkamercommissie Cranendonck

OVERHEIDSPARTICIPATIE, EEN KWESTIE VAN DOEN

Een essay over de ervaringen met overheidsparticipatie in Cranendonck

12 september 2016

Drs. Jan van den Heuvel
Drs. Angelique Hubens
Drs. Stefan de Kort MHA

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
Uitgangspunten	2
Spelregels	3
Procesverloop	4
Plan van Aanpak	4
Zelfwerkzaamheid	4
Financiële middelen en expertise	4
Draagvlak.....	4
Resultaat	5
Rolverdeling	5
Initiatiefnemers.....	5
Raads- en collegeleden	6
Ambtelijke vertegenwoordigers.....	7
Dorpsondersteuners of sociaal makelaars	7
Tips en Tops	8
Zienswijze college	10
Nawoord rekenkamercommissie	12
Gebruikte bronnen	13

INLEIDING

Burgerparticipatie en overheidsparticipatie vormen een belangrijk thema op de Cranendonckse agenda. Tussen beide bestaat in de praktijk overigens een fluïde grens.

Ter verduidelijking van beide begrippen: bij burgerparticipatie is de gemeente de initiatiefnemer en bij overheidsparticipatie is dat een inwoner of een groep inwoners, een bedrijf of groep bedrijven of één of meerdere maatschappelijke organisaties. In deze verkenning ligt de nadruk op overheidsparticipatie en burgerinitiatieven.

Naast de bestudering van een aantal gemeentelijke en landelijke documenten op dit terrein heeft de rekenkamercommissie de ervaringen met vijf voorbeelden van burgerinitiatieven in Cranendonck verkend. Het gaat om: de huiskamerprojecten in Budel, Budel-Schoot en Soerendonk, buurttuin Maarheeze en 'Samen mee naar de A2'.

Mede op basis van de ervaringen van betrokkenen kunnen aandachtspunten worden gevonden om in de toekomst de processen van overheidsparticipatie verder te verbeteren. Dat is ook het doel van dit essay. Ofschoon er dezelfde vorm van onderzoek aan ten grondslag ligt, is in plaats van een traditioneel rekenkamerrapport gekozen voor de vorm van een essay.

We starten met de uitgangspunten van overheidsparticipatie in Cranendonck, gevolgd door de zin en onzin van spelregels. Daarna benoemen we factoren voor een succesvol procesverloop van overheidsparticipatie. Hierna worden de rollen van de initiatiefnemers, ambtelijke organisatie, dorpsondersteuners, raad en college besproken. Afgesloten wordt met wat al goed gaat en wat nog beter zou kunnen, onze tips en tops.

UITGANGSPUNTEN

De uitgangspunten voor burger- en overheidsparticipatie liggen vast in de nota 'Doorontwikkeling van burgerparticipatie in Cranendonck', die in september 2015 is vastgesteld door de raad.

De nota is geen traditionele beleidsnota met concrete doelstellingen waar men over een aantal jaren wil staan. De nota geeft een actueel beeld van de stand van zaken van burgerparticipatie op dat moment en formuleert de volgende uitgangspunten:

- Situationeel en tijdelijk betrekken van gerichte doelgroepen. Niet uitgaan van alle bewoners of de kleine vaste groep geïnteresseerden, zoals de dorpsplatforms.
- Focussen op projecten waar bewoners daadwerkelijk mogen meedoen of meebeslissen en minder het zenden van informatie door middel van bijeenkomsten.
- Flexibel zijn en leren loslaten om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de (lokale) stakeholders.
- Verbinden en goed samenwerken met alle betrokkenen. Hierbij hoort een integrale cultuurverandering voor de raad, het college en de ambtelijke organisatie.

In de nota wordt meer uitgegaan van experimenteren met de mogelijkheden. Burger- en overheidsparticipatie moeten open processen zijn van trial en error.

Samenvattend concludeert de rekenkamercommissie dat mede gelet op de literatuur op dit terrein de gekozen uitgangspunten in de ogen van de rekenkamercommissie een goede basis vormen voor de toepassing van burger- en overheidsparticipatie. Overheidsparticipatie kan per definitie niet vooraf op procesverloop en vorm worden vastgelegd: ieder initiatief is uniek. Dit verdraagt zich niet met een dichtgetimmerd beleidskader. De gekozen vorm van de nota 'Doorontwikkeling burger- en overheidsparticipatie' is in dat opzicht een juiste. Ook heeft de nota haar nut bewezen voor een levendige en betrokken discussie van de raad over participatie.

Wat wel opvalt, is dat in de gekozen benadering van de nota nog vaak is uit gegaan van burgerparticipatie en minder van overheidsparticipatie. Hier wordt ook wel gesproken van Doe-democratie, een vorm van participatie waar 'het doen' centraal staat in plaats van praten, debatteren of lobbyen. Burgers organiseren, burgers beheren en burgers steken de handen uit de mouwen voor de publieke zaak. Gelet op de verschuivende rol van de gemeente (de gemeente is een van de partners in het netwerk) en met het toenemend belang van initiatieven van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties is dit in de gekozen benadering een gemis.

SPELREGELS

De gemeente heeft spelregels opgesteld voor participatie. De Verordening buurtinitiatieven 2010 geeft regels om in aanmerking te komen voor een subsidie voor een buurtinitiatief. Dit zijn initiatieven van burgers, waarin zij op een zelfgekozen manier iets voor de samenleving willen en kunnen betekenen en waar ontmoeting en dialoog tussen burgers of groepen burgers centraal staat.

Momenteel is de nieuwe Verordening burgerkracht Cranendonck 2016 in ontwikkeling die de oude verordening uit 2010 gaat vervangen. Hierbij wordt niet meer gesproken van een buurtinitiatief, maar van een burgerinitiatief. Dat wil zeggen een initiatief georganiseerd en uitgevoerd door één of meerdere inwoners met als doel: het inzetten van de krachten en talenten van inwoners voor het realiseren van een maatschappelijk doel. In juli wordt deze nieuwe verordening behandeld in de raadsvergadering.

De nieuwe verordening is ruimer van opzet, waarbij begrippen als zelfredzaamheid en welbevinden, leefbaarheid en saamhorigheid en het zorgaanbod en de werkgelegenheid als maatschappelijk doel aan bod komen. Ook kan het subsidiebedrag variabel zijn, waarbij andere subsidies voorliggend zijn.

Uit de gesprekken komt naar voren dat de verordening buurtinitiatieven uit 2010 als te ingewikkeld en te complex werd ervaren door inwoners die een initiatief nemen; te beleidsmatig en bureaucratisch. Na een bijeenkomst over de nieuwe spelregels is er het nodige verbeterd. Hierdoor wordt het met de nieuwe concept verordening eenvoudiger om voor een initiatief subsidie aan te vragen en verantwoording af te leggen.

Zijn spelregels überhaupt noodzakelijk voor overheidsparticipatie? Hier tekent zich een groot dilemma af.

Eenzijds ben je als gemeente gebonden aan wettelijke verplichtingen en dien je dus duidelijke spelregels mee te geven met als gevolg dat de speelruimte wordt ingeperkt. Bij de start van een initiatief is dat vaak nog niet nodig, maar gaandeweg het proces wel. Denk bijvoorbeeld aan het initiatief 'Samen mee naar de A2': in het begin waren spelregels een belemmering. Maar nu gaandeweg het proces, vier jaar verder, zijn spelregels over de financiële besluitvorming nodig. Ook kan het belangrijk zijn dat de gemeente duidelijke afspraken c.q. spelregels maakt om geen valse verwachtingen te wekken. Zo dient een initiatief breed gedragen te zijn en ook enigermate (financieel) realistisch te zijn. Ook is het van belang dat initiatiefnemers verantwoording afleggen over de bestede financiële middelen, ook al wordt met het initiatief geëxperimenteerd en geleerd.

Anderzijds moet ervoor gewaakt worden dat alles dicht getimmerd wordt. Burgers moeten kansen krijgen, zodat ideeën en initiatieven zich verder kunnen ontwikkelen. Uit de interviews met de verschillende initiatiefnemers blijkt dat zij graag alles zo open mogelijk willen verkennen, omdat men nog niet weet waar men uit gaat komen. Beleidsvisies worden daarin als beperkend gezien. Als er al regels nodig zijn, is het belangrijk dat deze zoveel mogelijk worden gehanteerd vanuit een houding van meedenken. Een welwillende houding waarin gedacht wordt vanuit de mogelijkheden en niet alleen vanuit beperkingen. Per initiatief zal bekeken moeten worden welke regels nodig zijn. Overheidsparticipatie heeft ruimte en differentiatie nodig en moet niet meteen in een keurslijf van algemene spelregels worden gedrongen.

Samenvattend concludeert de rekenkamercommissie:

- *De nieuwe Verordening burgerkracht, met een versimpelde en bredere opzet, vormt een verbetering ten opzichte van de Verordening buurtinitiatieven 2010.*
- *Burgerinitiatieven dienen zoveel als mogelijk speelruimte te krijgen. Aan de bestaande wet- en regelgeving moet in alle gevallen worden voldaan. Echter bij sommige burgerinitiatieven kan het gewenst zijn dat bestaande beleidskaders verruimd dan wel bijgesteld worden. Per initiatief zal de speelruimte bepaald moeten worden. Algemene spelregels voor burgerinitiatieven zijn dan ook niet opportuun.*
- *Bij de interpretatie van spelregels is het van belang dat de gemeente zoveel als mogelijk meekijkt en meedenkt vanuit een welwillende houding: open en creatief gericht op mogelijkheden.*

PROCESVERLOOP

In de gesprekken met betrokkenen zijn tal van factoren benoemd die van invloed zijn op het procesverloop van overheidsparticipatie. Deze hebben betrekking op het plan van aanpak, de zelfwerkzaamheid, de financiële middelen en expertise, het draagvlak en natuurlijk het uiteindelijke resultaat.

Plan van Aanpak

Voor het slagen van een burgerinitiatief wordt een degelijk Plan van Aanpak essentieel geacht. Van belang is dat de initiatiefnemers overleg voeren met (alle) belanghebbenden en betrokkenen. In het Plan van Aanpak worden de uitgangspunten, randvoorwaarden en doelstellingen beschreven. Dit is het vertrekpunt. Door duidelijk aan te geven wat wordt beoogd, ontstaat een houvast voor het vervolg. Bij het initiatief 'Samen mee naar de A2' wordt bij discussies herhaaldelijk terug gegrepen op de uitgangspunten en randvoorwaarden uit de samenwerkingsovereenkomst (convenant) en het bijbehorende Plan van Aanpak. Ook bij de huiskamer Budel-Schoot is gewerkt met een duidelijk Plan van Aanpak. In het vervolgproces heeft dat zijn vruchten afgeworpen.

Zelfwerkzaamheid

Deelnemers aan een burgerinitiatief moeten bereid zijn om er veel tijd en kennis in te investeren. Een grote betrokkenheid en zelfwerkzaamheid is inherent aan een dergelijk initiatief en evident voor het welslagen. Kijkend naar de huiskamerprojecten is de huiskamer Budel-Schoot een écht burgerinitiatief. Hier kan met recht gesproken worden van overheidsparticipatie, het is van onderaf ontstaan vanuit betrokken en actieve bewoners in Budel-Schoot, terwijl bij de huiskamerprojecten in Soerendonk en Budel veel meer sprake is van burgerparticipatie. Bij deze huiskamers is het initiatief vooral voort gekomen uit de gemeentelijke organisatie en minder van de bewoners zelf. Budel-Schoot is als voorbeeld gesteld om iets dergelijks ook van de grond te tillen in deze kernen. De bereidheid om mee te werken aan de huiskamer in Soerendonk en Budel is minder groot dan in Budel-Schoot. Het lijkt er dus op dat bij overheidsparticipatie de bereidheid tot zelfwerkzaamheid groter is dan bij burgerparticipatie.

De kans van slagen wordt groter als mensen willen deelnemen met verschillende achtergronden, expertises en organiserend vermogen. Een gemêleerd gezelschap van enthousiaste deelnemers die elkaar aanvullen en het daadwerkelijk zelf uitvoeren.

Financiële middelen en expertise

Uit de interviews blijkt dat burgerinitiatieven gedijen doordat zij ook gebruiken kunnen maken van diverse financiële middelen. Zo zijn de burgerinitiatieven 'Samen mee naar de A2' en de buurttuin Maarheeze succesvol geweest in het binnenhalen van landelijke subsidies en fondsen en is de financiële bijdrage vanuit de gemeente bij deze initiatieven tot op heden klein geweest. Ook het huiskamerproject Budel-Schoot is erin geslaagd een financiële bijdrage te krijgen van het Oranjefonds en de lokale supermarkt. Dit neemt niet weg dat er bij deze initiatieven ook een stevige bestuurlijke en/of ambtelijke inzet is geweest en dat dit ook onkosten zijn geweest voor de gemeente. Voor de oplossing van het 'Samen mee naar de A2' wordt nu een grote financiële investering verwacht van de gemeente.

Wellicht nog belangrijker dan financiële middelen zijn de kennis en expertise die worden binnengehaald door organisaties die dergelijke initiatieven ondersteunen. Zo geven de initiatiefnemers van 'Samen mee naar de A2' aan dat de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij hen op alle terreinen enorm heeft geholpen. Ook bij de project buurttuin Maarheeze is veel hulp gekregen van de natuurSUPER om de tuin daadwerkelijk van de grond te krijgen.

Draagvlak

Belangrijk voor een succesvol burgerinitiatief is dat de verschillende belanghebbenden in het vizier zijn en blijven. Daarnaast zijn er vaak belangentegenstellingen waarvoor bemiddeling noodzakelijk is. Bij het initiatief 'Samen mee naar de A2' is bijzonder veel effort gestoken in het creëren van een draagvlak. Zo was er een informatiecyclus; aan het begin en einde van het jaar informatie delen. Iedere keer terug gaan naar de dorpsraad, dorpsavonden voor alle inwoners en individuele gesprekken met aanwonenden en de lokale bedrijven. Toch moeten de initiatiefnemers erkennen dat het moeizaam is en

blijft om alle burgers te bereiken. Schertsend geven zij aan nog een vacature te hebben voor een communicatiedeskundige. Neemt niet weg dat dit initiatief erin geslaagd is om draagvlak te creëren, zelfs onder aanwonenden en lokale bedrijven die er geen direct belang bij hebben.

Het creëren van draagvlak is minder goed geslaagd bij de buurttuin Maarheeze. De ontstane weerstand kwam voor de initiatiefnemers als een verrassing en de wethouder heeft bemiddeld, zodat er uiteindelijk voldoende draagvlak is ontstaan voor een buurttuin.

Ook bij het huiskamerproject Soerendonk heeft het veel tijd en energie gekost om draagvlak te krijgen. In het begin werd het initiatief zelfs als concurrerend gezien door al bestaande organisaties.

Resultaat

Over het algemeen ervaren initiatiefnemers het procesverloop positief met betrekking tot het bereikte resultaat, de samenwerking met andere organisaties en de ondersteuning vanuit de gemeente. De buurttuin heeft geresulteerd in een moestuin voor zes huishoudens waar anders braakliggend terrein zou zijn. Bij het initiatief A2 staan beide gemeentebesturen (Heeze-Leende en Cranendonck) positief tegenover de oplossing. Er is een flinke subsidie vanuit de provincie toegekend en de verwachting is dat de oplossing stapje voor stapje in zicht komt.

De huiskamerprojecten functioneren goed. Ook al wordt daarbij aangetekend dat de huiskamers, die van onder af zijn ontstaan, betere resultaten boeken dan die waarbij het initiatief bij de gemeente lag.

Over de bestuurlijke samenwerking met de gemeente wordt wisselend gedacht. In verschillende gesprekken komt naar voren dat de gemeente goed op weg is en beter begint te luisteren naar haar inwoners. Soms wordt echter ook gewezen op de trage besluitvorming en de onduidelijkheden vanuit het bestuur over wat wel en niet mogelijk is.

Samenvattend concludeert de rekenkamercommissie dat succesfactoren zijn:

- *Een vooraf uitgewerkt Plan van Aanpak met daarin uitgangspunten, randvoorwaarden en doelstellingen, ook al wordt dat misschien niet allemaal op die manier gerealiseerd.*
- *De zelfwerkzaamheid van mensen, het betrekken van de juiste personen en de bereidheid van mensen om veel tijd en kennis te investeren.*
- *Persoonlijke factor van initiatiefnemers en gemeentelijke vertegenwoordigers: de wil, de houding en de creativiteit om er een succes van te maken.*
- *Het werven en mobiliseren van externe expertise en financiële middelen bij (landelijke) fondsen en organisaties.*
- *Het creëren van draagvlak onder alle betrokkenen waaronder ook lokale bedrijven en organisaties.*

ROLVERDELING

Bij overheidsparticipatie zijn vaak veel spelers in beeld. Belangrijk is het dan deze spelers hun rol kennen en deze ook naar behoren invullen. Als belangrijke spelers worden hier onderscheiden: de initiatiefnemers, raads- en collegeleden, ambtelijke vertegenwoordigers en dorpsondersteuners of sociaal makelaars.

Initiatiefnemers

‘Samen mee naar de A2’ is een goed voorbeeld van een overheidsparticipatie, omdat vanaf het begin de initiatiefnemers ‘leading’ zijn. De deelnemers voeren zoveel mogelijk zaken zelf uit en communiceren goed met alle betrokken partijen. Bij aanvang van het proces en ook gedurende het proces was ieders rol duidelijk. Echter aan het einde van het proces, nu het een groot project is geworden waarbij andere partijen ook een belangrijke rol spelen, wordt ieders rol onduidelijker. Het project gaat meer richting technische inrichting en uitvoering, waarover de initiatiefnemers soms, begrijpelijkerwijs, onvoldoende kennis hebben. Andere partijen zoals de Provincie, gemeenten, adviesbureaus en aannemers krijgen een grotere rol. Rolverschuivingen treden daarmee op.

Daarnaast is er verschil in trekkracht, creativiteit en organiserend vermogen van initiatiefnemers. Dat is zichtbaar in de resultaten bij de huiskamerprojecten in de verschillende kernen.

Raads- en collegeleden

De bedoeling van het dualisme is dat de rolverdeling tussen de raad en het college helder en transparant is. De raadsleden sturen en controleren op hoofdlijnen en hebben hun volksvertegenwoordigende rol, terwijl het college, c.q. de wethouder voor zijn/haar portefeuille verantwoordelijk is voor de uitvoering. Tot zover niets nieuws onder de zon over de rolverdeling in deze tweehoeksverhouding. Maar hoe verhouden deze rollen zich nu tot overheidsparticipatie, waarbij het initiatief vanuit de samenleving komt en inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties bijna ook op de bestuurderszetel willen gaan zitten. Zij willen een project zelf gaan uitvoeren, het beleid gaan aanpassen of mogelijk zelfs nieuw beleid maken. Er ontstaat als het ware een driehoeksverhouding tussen meerdere (quasi) bestuurders. Dit maakt de rolverdeling nog complexer dan deze al was.

Uit de interviews komt naar voren dat initiatiefnemers zich terdege bewust zijn van de sturende en besluitvormende rol van raadsleden. Zij zien heel duidelijk het belang om de raad goed te informeren en regelmatig te benaderen. Ook weten zij dat de raad uiteindelijk de belangenafweging moet maken. Zij zien zichzelf dus niet als bestuurder ten opzichte van de raad zoals hierboven is geschetst. De rolverdeling tussen initiatiefnemers en de raad is dus helder. Een dilemma voor de raad is wel dat zij de kaders moeten stellen, terwijl het voor burgerinitiatieven van belang is om ruimte te krijgen en te kunnen experimenteren: dit kan spanning geven. Per situatie en daarmee per burgerinitiatief zal moeten worden bekeken of er kaders nodig zijn.

Hoe ziet de raad zijn eigen rol bij burgerinitiatieven. De raad neemt burgerinitiatieven serieus. Zo staat in het raadsprogramma 2014-2018: *'Inwoners kunnen gestimuleerd worden om -al dan niet spontaan- met eigen plannen te komen die bijvoorbeeld de leefbaarheid in de dorpen verbeteren. Essentieel is dat de keuze voor participatie al vroeg in het proces gemaakt wordt. Door al in het beginstadium van een proces of project na te denken over communicatie en participatie, is het mogelijk inwoners mee te nemen in dat proces. Belangrijk daarbij is dat alle betrokkenen weten welke invloed zij hebben, wat de randvoorwaarden zijn en wat het uiteindelijke doel of het gezamenlijke product is.'*

Ook tijdens de raadsvergaderingen wordt telkenmale het belang van participatie onderstreept. Hiermee wordt een belangrijke impuls gegeven aan overheidsparticipatie. Maar dit is nog niet voldoende. Het is ook van belang dat raadsleden per initiatief interesse en belangstelling tonen, als het ware de schijnwerpers erop richten. Uit de interviews blijkt dat sommige informatieavonden slecht bezocht werden door raadsleden. Dit wordt als teleurstellend ervaren door initiatiefnemers. Dit zijn gemiste kansen van raadsleden om overheidsparticipatie daadwerkelijk te ondersteunen en ook om al na te denken of kaderstelling nodig is bij dit initiatief.

Vervolgens zullen er besluiten genomen moet worden en zullen raadsleden afwegingen moeten maken in het algemene belang. Bij kleinschalige burgerinitiatieven kan dit afgehandeld worden door het college en de ambtelijke organisatie, maar bij grootschalige burgerinitiatieven is de raad aan zet. De onlangs gehouden discussie maakte pijnlijk duidelijk dat de raad worstelt met deze afwegingsrol bij het burgerinitiatief 'Samen mee naar de A2'. De raad van Cranendonck is nog niet gekomen tot een eenduidige beslissing over dit burgerinitiatief. Enerzijds wil de raad dit project van harte ondersteunen, omdat het handelt over leefbaarheid in de kernen en een geslaagde burgerinitiatief is. Anderzijds dient er een grote financiële investering gedaan worden, terwijl de harde noodzaak ontbreekt omdat aan verkeerskundige en veiligheidsnormen wordt voldaan. In dit voorbeeld blijkt het dus lastig voor de raad, ook al omdat in eerdere stadia telkenmale ja is gezegd tegen het project om verder te gaan. Toch zal de raad hier zijn afwegingsrol dienen te nemen om de verschillende belangen te wegen. Aan gebrek aan informatie kan het niet meer liggen. Overigens heeft de raad van Heeze-Leende hierover al wel een besluit kunnen nemen.

De rol van de wethouders als portefeuillehouders wordt door voor de initiatiefnemers verschillend ervaren. Soms is er sprake van een intensieve, betrokken verstandhouding en soms juist van een afstandelijke houding. Initiatiefnemers verwachten van de verantwoordelijk wethouder dat er een standpunt wordt ingenomen en inzichtelijk gemaakt wordt wat de gemeente voor hen kan betekenen. Ook is vaak tempo in de besluitvorming gewenst. Dit laatste kan een wethouder bij grootschalige initiatieven moeilijk bieden, omdat deze dan ook weer afhankelijk is van de besluitvormingsprocedure van de raad. De rol van de wethouder kan vooral bestaan uit meedenken, valkuilen vermijden en mogelijkheden suggereren. Zo kan bijvoorbeeld aangeboden worden om gebruik te maken van het netwerk van de

gemeente. Ook is het zaak dat het college bij kleinschalige initiatieven wel snel een besluit neemt. Bij grootschalige initiatieven waar de raad de finale besluitvorming heeft, kan de portefeuillehouder verschillende scenario's uitwerken rondom het burgerinitiatief om het zo beter inzichtelijk te maken voor de raad.

Daarnaast kan het college de ambtelijke organisatie inzetten om alle ondersteuning te bieden die nodig is. Dit laatste blijkt in de praktijk bij onze voorbeelden, naar tevredenheid van de initiatiefnemers, ook al volop te gebeuren. Dus de initiatiefnemers voelen zich wel ondersteund door de ambtelijke organisatie, maar soms in mindere mate door een portefeuillehouder, alhoewel dit per situatie verschillend is.

Ambtelijke vertegenwoordigers

Uit de interviews komt over het algemeen een positief beeld naar voren over de samenwerking met de ambtelijke vertegenwoordigers van de gemeente. De gemeente faciliteert de initiatieven in voldoende mate. Ook zijn er voorbeelden van een situationele aanpak. Zo is de faciliterende rol anders ingevuld bij de het initiatief 'Samen mee naar de A2' dan bij de buurttuin. Bij de A2 is de rol van de gemeente vooral technische vragen beantwoorden, meedenken en besluitvorming voorbereiden in de overleggen. Deze rol is vooral reactief, achterover leunen en ruimte geven. Bij de buurttuin daarentegen is een actieve rol gespeeld door als een soort van 'mediator' op te treden tussen de buurtbewoners.

De gemeente moet ervoor waken het idee van de huiskamer te standaardiseren. Geen standaard formule voor alle kernen. Iedere kern is anders en heeft in die zin 'recht' op een eigen type huiskamer. Geef bewust de mogelijkheid om de huiskamer per kern verschillende in te vullen. Een merkwaardig voorbeeld is dat de gemeente nu in een algemene maatregel de hoogte van de koffieprijs in de huiskamers gaat voorschrijven. Een dergelijke detaillistische bemoeienis laat zien dat het loslaten nog lang niet altijd lukt en er hier nog geen sprake is van een situationele aanpak.

Een meedenkende houding van de ambtenaren wordt cruciaal geacht. Die kan vorm krijgen door mee te denken in mogelijke oplossingsrichtingen, de relevante informatie te geven, waarschuwen voor valkuilen of wettelijke onmogelijkheden en daarbij zoeken naar alternatieven. Daarbij worden verschillen in de ambtelijke organisatie geconstateerd: sommigen opereren al duidelijk vanuit een dergelijke houding, terwijl anderen veel minder vanuit een dergelijke faciliterende houding functioneren. Een verdere doorontwikkeling in de totale organisatie, op alle vakgebieden wordt als wenselijk aangegeven.

Dorpsondersteuners of sociaal makelaars

Met belangstelling wordt door de geïnterviewden uitgekeken naar de dorpsondersteuner of sociaal makelaar. Gesteld wordt dat in iedere kern een aanjager nodig blijft met een plek in het dorp. Dit is een belangrijke rol voor de sociaal makelaar: aanjagen, stimuleren en breed faciliteren. Voor de verdere uitbouw van de huiskamer Budel wordt deze functie van groot belang geacht. De aan te stellen dorpsondersteuners moeten dan in nauw contact met de huiskamers gaan functioneren. Dit traject is onlangs in gang gezet.

De houding van de dorpsondersteuner moet ondersteunend zijn en niet het profiel hebben van een 'traditionele ambtenaar'. Deze functionaris moet competenties hebben als: laagdrempelig, mensenmens, vertrouwen wekken, goed kunnen luisteren, de vraag achter de vraag stellen, proactief zijn. De dorpsondersteuner moet ook neutraal en onafhankelijk kunnen werken. Soms moet er wat stevigere inzet gepleegd worden en later moeten zaken ook weer losgelaten kunnen worden.

Samenvattend concludeert de rekenkamercommissie:

- *Het belangrijks is dat initiatiefnemers de rol van kartrekker hebben en blijven houden als dit mogelijk is. Bij initiatieven die grootschalig worden en waarbij door anderen op een gegeven moment de financiering en uitvoering ter hand wordt genomen dient een goede overdracht georganiseerd te worden.*
- *Raadsleden hebben in hun rol als volksvertegenwoordiger al gerichte aandacht voor burgerinitiatieven, maar dit zou nog beter kunnen door bijvoorbeeld informatieavonden te bezoeken.*
- *De finale besluitvorming van burgerinitiatieven met grootschalige consequenties kan bij de raad liggen. Dit geldt vooral bij initiatieven die grote impact hebben, zoals forse financiële consequenties of tegengestelde belangen. Het is dan belangrijk dat de raad zijn afwegingsrol neemt en een besluit neemt.*

-
- *De rol van de wethouder als portefeuillehouder is voor initiatiefnemers soms onduidelijk. Initiatiefnemers verwachten vooral duidelijkheid, besluitvorming en een meedenkende houding.*
 - *De rolverdeling tussen de ambtelijke organisatie en initiatiefnemers is helder. Er is sprake van een plezierige samenwerking en meestal ook van een situationele aanpak en een faciliterende houding van de ambtelijke vertegenwoordigers.*
 - *Dorpsondersteuners of sociaal makelaars worden als zeer wenselijk gezien en kunnen het centrale aanspreekpunt binnen de kern worden.*

TIPS EN TOPS

De gemeente zit met overheidsparticipatie op de goede weg. Het bepalen van beleid en het uitvoeren gebeurt meer en meer door de burgers zelf in samenspraak met de gemeente. Hieraan wordt volop gewerkt, zoals ook de titel zegt: 'Overheidsparticipatie, een kwestie van doen'. Uit de voorbeelden in dit essay komt naar voren dat participatie al volop leeft in Cranendonck. Dat de gemeente er doe-gericht mee bezig is, blijkt onder andere uit:

- de nieuwe beleidsnota over doorontwikkeling van burgerparticipatie;
- de nieuwe Verordening burgerkracht, die ruimer van opzet is en meer ruimte geeft;
- het grote belang dat de raad hecht aan participatie van burgers;
- de positieve samenwerking van de ambtelijke vertegenwoordigers met initiatiefnemers;
- de situationele benadering van de gemeente bij verschillende burgerinitiatieven;
- het inzetten van sociaal makelaars per kern.

De rekenkamercommissie vindt dat hier met recht gesproken kan worden van tops.

Daarnaast willen we ook tips meegeven hoe het samenspel tussen de gemeente en inwoners, lokale maatschappelijke organisaties en bedrijven nog beter zou kunnen.

1. **Gemeente waak voor teveel spelregels.** Burgers zijn niet verkwistend, zij kunnen afwegingen maken over leefbaarheid en nadenken over mogelijke oplossingen. De kunst van de gemeente is om goed aan te sluiten bij de behoeften en de belevingswereld van de bewoners. De werkelijkheid van de bewoners moet centraal staan. Het is een zorgpunt of de gemeente dat ook daadwerkelijk opbrengt en niet teveel uitgaat van de eigen ambtelijke en bestuurlijke werkelijkheid van besluitvorming, beleid, procedures en wetten. Het gaat erom steeds te denken en te opereren vanuit de wereld van de inwoners. Bij de interpretatie van regels is het zaak dat de gemeente zoveel als mogelijk meekijkt en meedenkt vanuit een welwillende houding: een open creatieve houding gericht op mogelijkheden in plaats van een gefixeerde blik op onmogelijkheden. Dat neemt niet weg dat het bij sommige initiatieven nodig kan zijn om de speelruimte te beperken, maar dat geldt zeker niet voor alle initiatieven. Spelregels zijn wel nodig ten aanzien van wetgeving, vergunningverlening en financiën. Ook dienen initiatiefnemers (beperkte) verantwoording af te leggen over deze financiën. Strakke kaders en beperkende beleidsvisies zijn veelal onnodig bij burgerinitiatieven.
2. **Initiatiefnemers blijf kartrekker en/of borg in gezamenlijkheid een goeie overdracht.** De kunst van de gemeente is om mee te werken zonder over te nemen: de gemeente hoeft niet de leidende rol te pakken, betrokken inwoners moeten hun eigen verantwoordelijkheden kunnen behouden. Bij overheidsparticipatie is het uitgangspunt dat initiatiefnemers zoveel als mogelijk leidend blijven. Echter bij sommige initiatieven die grootschalig worden en waar de uitvoering en financiering door anderen wordt opgepakt, zal er op een geschikt moment een goede overdracht moeten plaats vinden. Hierbij is het van belang dat de credits van het project bij de initiatiefnemers blijven liggen en zij ook mee kunnen blijven kijken en denken vanaf de zijlijn.

-
- 3. Eenduidige toegang tot de gemeente en afstemming binnen de gemeente.** Voor sommige initiatiefnemers is de gemeente een 'black box', een moeilijk te doorgronden iets. Binnen de gemeente bestaan gremia die eigen taken en verantwoordelijkheden hebben: raad, college en ambtelijke organisatie. Ideeën over participatie dienen in alle gremia, beleidsvelden en afdelingen ingang te vinden. Binnen de gemeente hebben initiatiefnemers verschillende contacten. Dan is het belangrijk dat er een vaste contactpersoon die het contact eenvoudig houdt en verbindingen legt richting bestuur en de rest van de ambtelijke organisatie. Belangrijk is dat de gemeente intern de acties vanuit de verschillende afdelingen naar de kernen goed afstemt. Ook de kansen voor meer samenhang in de aanpak worden dan groter.
 - 4. Raadsleden ondersteun, stimuleer en experimenteer met burgerinitiatieven.** Geef burgerinitiatieven de aandacht die ze verdienen. Bezoek informatieavonden en toon oprecht interesse voor het initiatief en de initiatiefnemer. Zorg als raadslid dat u op de hoogte bent van wat er speelt bij actieve burgers. Laat in de praktijk zien wat beleidsmatig is voorgenomen. Experimenteer en leer van de veelsoortige burgerinitiatieven.
 - 5. Raad neem je afwegingsrol en kijk naar het draagvlak.** Bij sommige burgerinitiatieven met grootschalige consequenties komt de raad in zijn formele rol in beeld. Maak afwegingen tussen de verschillende belangen in het algemene belang en pak vervolgens je rol als besluitvormer. Verschaf duidelijkheid aan de initiatiefnemers. Hiervoor dient de raad goed geïnformeerd te zijn/worden en waar mogelijk scenario's aangereikt te krijgen door het college en de ambtelijke organisatie. Op basis hiervan wordt het ook eenvoudiger om te overzien welke consequenties een besluit heeft. Daarnaast is het van belang dat als de gemeenteraad een besluit moet nemen over een burgerinitiatief (bijvoorbeeld over het wel of niet honoreren van het plan), vragen worden gesteld aan de verantwoordelijke wethouder over de groepen burgers die betrokken zijn geweest. Ga na of alle doelgroepen met een belang bij het burgerinitiatief betrokken zijn geweest. Op deze manier bewaakt u als raadslid het algemeen belang en kunt u checken of er draagvlak is voor het initiatief. Bepaal ook met de gemeenteraad hoeveel draagvlak er moet zijn voor welk soort burgerinitiatieven en op welke beleidsterreinen. Stel bijvoorbeeld een bepaald percentage en een procedure vast. Een andere optie is om een 'verklaring van geen bezwaar' van de omwonenden te vragen, om conflicten in een later stadium te voorkomen. Maak in ieder geval onderscheid bij welk soort burgerinitiatieven het draagvlak onderzocht moet worden en voor welk soort niet.
 - 6. College en portefeuillehouder ondersteun actief burgerinitiatieven.** Een wethouder kan heel veel betekenen voor burgerinitiatieven door het daadwerkelijk op de kaart zetten en alle ins en outs laten doorrekenen door de ambtelijke organisatie. Dit is van grote toegevoegde waarde. Daarnaast bestaat zijn rol vooral uit meedenken door aan te geven waar valkuilen en kansen liggen. Bij kleinschalige initiatieven is besluitvorming op tempo vereist. Bij grootschalige initiatieven komt de raad in beeld en dient de raad zo tijdig en adequaat mogelijk van informatie te worden voorzien.
 - 7. Initiatiefnemers creëer draagvlak onder alle betrokkenen en bij de gemeente.** Als initiatiefnemer heeft u zelf contacten in de buurt of het dorp met burgers, bedrijven of maatschappelijke organisaties. Deze contacten dient u blijvend te onderhouden om te zorgen voor voldoende draagvlak. Zorg daarnaast dat u goed op de hoogte bent van de regels, van het beleid van de gemeente en hoe de gemeente werkt. Hiervoor moet u goed kunnen communiceren met ambtenaren, maar ook met wethouders en raadsleden. Maak gebruik van de kennis van diverse netwerken in de gemeente en in de buurt. Neem contact op met organisaties en andere groepen actieve burgers die u kunnen helpen, zowel voor het verder ontwikkelen van de activiteiten als om draagvlak te zoeken in de buurt en binnen de gemeentelijke organisatie en het bestuur. Initiatieven, die bedacht en uitgevoerd worden door burgers samen met de gemeente en andere partners, kunnen vaak rekenen op een breed draagvlak. Dat zorgt ervoor dat de dingen gebeuren die het belangrijkste zijn!
-

ZIENSWIJZE COLLEGE

In de brief van 15 juli 2016 (zaaknummer 55531/58030) heeft het college haar zienswijze gegeven op het concept rapport. Deze zienswijze is onderstaand integraal opgenomen. De rekenkamercommissie reageert daarop in het nawoord.

'Dank voor het onderzoeksrapport 'Overheidsparticipatie, een kwestie van doen'. Wij hebben het rapport met aandacht gelezen en kunnen ons in het merendeel van de conclusies van de rekenkamercommissie vinden. Een aantal punten in het rapport behoeft naar onze mening een nadere toelichting of nuancering. In deze brief leest u onze zienswijze op de rapportage.

Zienswijze

1. Uitgangspunten - Nota doorontwikkeling van burgerparticipatie in Cranendonck (p.2)

U concludeert in uw rapport dat de gekozen benadering van de nota uitgaat van burgerparticipatie en minder van overheidsparticipatie. U mist in deze benadering vormen van participatie waarin het 'doen' centraal staat. Wij willen bij deze conclusie opmerken dat het klopt dat op het moment dat de nota werd vastgesteld (nu bijna een jaar geleden) de ervaringen met overheidsparticipatie beperkt waren. In de nota geven wij echter ook aan dat:

- de vraag niet alleen is hoe burgers participeren bij overheidsbeleid (burgerparticipatie), maar steeds meer draait om hoe de overheid participeert bij initiatieven van burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties (overheidsparticipatie).
- bestuurders en ambtenaren een belangrijke rol hebben in het mogelijk maken van burgerinitiatieven. Soms door het initiatief te nemen maar ook vaak door juist achterover te leunen en los te laten.
- burgerparticipatie meer is dan alleen aan inwoners vragen welke beleidsoptie hun voorkeur heeft of wat er goed en slecht gaat in een buurt. Meer en meer zullen burgers, bedrijven, overheid en maatschappelijke organisaties zich samen verantwoordelijk voelen voor het oplossen van maatschappelijke problemen.

Wij zijn ons wel degelijk bewust van het belang van de Doe-democratie en de veranderende rol van de (lokale) overheid. De nota beschrijft, zoals u zelf ook aangeeft in het rapport, de stand van zaken van dat moment. Nu, een jaar later, is de ontwikkeling van overheidsparticipatie nog steeds in volle gang en worden de ideeën om te komen tot een Doe-democratie steeds concreter (zie ook punt 4, tweede alinea in deze zienswijze). Het doet ons goed te lezen dat u dat wel terugziet in andere onderdelen binnen de organisatie (p.8: Tops)

2. Procesverloop - zelfwerkzaamheid (p.4) en resultaat (p.5)

In het rapport staan de volgende conclusies beschreven:

- "De bereidheid om mee te werken aan de huiskamer is in Soerendonk en Budel minder groot dan in Budel-Schoot. Het lijkt er dus op dat bij overheidsparticipatie de bereidheid tot zelfwerkzaamheid groter is dan bij burgerparticipatie." p.4
- "De huiskamerprojecten functioneren goed. Ook al wordt daarbij aangetekend dat de huiskamers die van onder af zijn ontstaan betere resultaten boeken dan die waarbij het initiatief bij de gemeente lag." p.5

Deze conclusies zouden wij graag nuanceren. In 2014 is een bewustwordingscampagne opgezet waarin de ontwikkelingen rondom de decentralisaties en de impact daarvan zijn toegelicht. De huiskamer in Budel-Schoot is als voorbeeld gesteld voor andere kernen. Naar aanleiding daarvan is in Soerendonk ook door inwoners het initiatief opgepakt om een huiskamer op te zetten. In deze kern is echter bewust gekozen voor een andere aanpak (rustige opbouw) omdat dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van de inwoners van Soerendonk. Er is in deze kern dus wel degelijk sprake van een initiatief dat van onderaf is ontstaan en van betrokkenheid inwoners. Ook in Budel is de betrokkenheid van vrijwilligers inmiddels groot, ondanks dat er in dit project, zoals u terecht aangeeft, in eerste instantie meer sprake was van burgerparticipatie dan van overheidsparticipatie.

Tot slot merken wij hierbij op dat de huiskamer in Budel-Schoot ruim een jaar langer geopend is vergeleken met de huiskamers in de andere kernen. Het project heeft dus ook meer tijd gehad om mensen aan zich te binden en enthousiast te maken. In dat opzicht is de mate van betrokkenheid van inwoners bij de huiskamerprojecten in de verschillende kernen niet objectief met elkaar te vergelijken.

3. Rolverdeling - Ambtelijke vertegenwoordigers (p.7)

U geeft in het rapport aan dat de gemeente ervoor moet waken dat het concept van de huiskamers gestandaardiseerd wordt. Wij sluiten ons aan bij deze opmerking. De enige uitzondering hierop is de koffieprijis. De gemeente vindt het belangrijk dat het ook voor mensen met een minimuminkomen betaalbaar is om een kop koffie te drinken in de huiskamer en deel te nemen aan activiteiten. Dat is de reden dat in alle huiskamers koffie en thee aangeboden wordt voor een vaste lage prijs. In onze ogen is dit noodzakelijk om laagdrempeligheid (1 van de kritieke succesfactoren van het project) te waarborgen.

4. Tips en tops: eenduidige toegang tot de gemeente en afstemming binnen de gemeente (p. 9)

In het rapport wordt aangegeven dat het belangrijk is dat initiatiefnemers een vaste contactpersoon hebben binnen de gemeente. Daar zijn wij het volledig mee eens. Het is echter niet de bedoeling dat de sociaal makelaar deze rol gaat oppakken. De sociaal makelaar is veel meer een vraagbaak op het gebied van zorg en welzijn, komt bij de mensen thuis, gaat met mensen in gesprek en peilt behoeften. Ze verbindt mensen, werkt samen met de vrijwilligers van de huiskamer en informeert over andere algemene voorzieningen in de omgeving.

Momenteel wordt een voorstel uitgewerkt om burgerinitiatieven op een andere manier te faciliteren. Het voorstel betreft een innovatieve aanpak waarbij een samenwerkingsverband in Cranendonck wordt opgezet: een netwerk waarbinnen ervaren (sociaal) ondernemers, welzijnswerkers, medewerkers streekontwikkeling en ambtenaren klaar staan om een burgerinitiatief verder te helpen. Afhankelijk van de vraag worden bewoners gekoppeld aan een ambtenaar (1 contactpersoon) die de interne wegen met hen bewandelt en en/of aan een sociaal ondernemer of subsidie-expert die hen bijstaat rondom de ondernemende kant van het initiatief.

5 Andere voorbeelden

Tot slot willen wij aangeven dat wij het jammer vinden dat het project 'Onze school' niet is meegenomen in uw onderzoek. In dit project wordt de voormalige Josephschool ingericht tot een maatschappelijk multifunctioneel centrum: 'Onze School', waar inwoners elkaar ontmoeten en met elkaar actief zijn: een echt burgerinitiatief. Het ontmoetingscentrum biedt straks diverse sociale, educatieve, creatieve en welzijnsactiviteiten. Vrijwilligers starten er een huiskamer en het is niet uitgesloten dat de stichting in samenwerking met een zorgaanbieder een vorm van dagbesteding gaat bieden (dementerenden): het wordt een centrum waar mensen elkaar ontmoeten en actief met elkaar zijn. Na afloop zullen wij dit project evalueren omdat het veel nuttige leermomenten kent die bruikbaar zijn om overheidsparticipatie verder vorm te geven.

Een ander voorbeeld waaruit blijkt dat wij overheidsparticipatie als uitgangspunt nemen zijn de spelregels die onlangs zijn afgesproken met de dorpsplatforms. Wij zien de dorpsplatforms als duurzame en structurele gesprekspartners voor de gemeente over allerlei zaken die met leefbaarheid te maken hebben. In dit kader hebben we met de dorpsplatforms een gezamenlijk proces doorlopen wat er voor heeft gezorgd dat we niet meer strak in de regelgeving en nota's zitten maar ruimere kaders hebben gesteld. Vertrouwen geven en wederzijdse waardering voor ieders rol tussen gemeenteraad, gemeentelijke organisatie/bestuur en dorpsplatforms is noodzakelijk om burgerparticipatie te laten slagen in de gemeente Cranendonck en staat daarom centraal in deze spelregels.

6 Ter afsluiting

De overige conclusies en aanbevelingen in uw rapport onderschrijven wij en zullen wij ter harte nemen. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en zien de finale versie van het rapport graag tegemoet.

NAWOORD REKENKAMERCOMMISSIE

De rekenkamercommissie heeft met instemming kennis genomen van de zienswijze van het college. Er worden door het college ook enkele nuanceringen en toelichtingen gegeven, hierop wordt onderstaand ingegaan.

Ad 1: Uitgangspunten - Nota doorontwikkeling van burgerparticipatie in Cranendonck

De rekenkamercommissie deelt de opvatting van het college dat sinds het uitbrengen van de 'Nota doorontwikkeling burgerparticipatie' meer ervaring is opgedaan met overheidsparticipatie. In de betreffende Nota worden echter relatief veel voorbeelden van burgerparticipatie belicht en weinig van overheidsparticipatie, ondanks dat op enkele plaatsen - zoals het college terecht stelt - expliciet oog is voor het belang van overheidsparticipatie. Belangrijk acht de rekenkamercommissie de constatering dat het college zich bewust is van de 'doe-democratie' en de veranderende rol van de lokale overheid.

Ad 2: Procesverloop - zelfwerkzaamheid en resultaat

Het onderzoek van de rekenkamercommissie is niet gericht op een objectieve vergelijking tussen de verschillende huiskamerprojecten. Iedere kern kent zijn eigen context en ontstaansgeschiedenis, zijn eigen lokale netwerk en eigen initiatieven. In die context krijgen de huiskamers vorm. Daarbij kan overigens wel worden geconstateerd dat de rol van de gemeente in sommige kernen steviger is dan in andere kernen, waar het initiatief duidelijker wordt gedragen door de kern zelf. Vanuit die eigenheid van de kernen kan ook worden geconstateerd dat de zelfwerkzaamheid, het draagvlak en de resultaten per kern verschillen.

Ad 3: Rolverdeling – ambtelijke vertegenwoordigers

Het college wijst erop dat de koffie- en theeprijzen voor alle huiskamers op eenzelfde niveau is bepaald om de huiskamers ook laagdrempelig te maken. De rekenkamercommissie begrijpt deze overweging, maar is van oordeel dat deze maatregel op gespannen voet staat met het ruimte geven aan de eigen invulling van huiskamers en het loslaten vanuit de gemeente.

Ad 4: Tips en tops: eenduidige toegang tot de gemeente en de afstemming binnen de gemeente

Het college geeft aan dat de sociaal makelaar niet de rol van contactpersoon binnen de gemeente vervult. De rol van de sociaal makelaar heeft een andere inhoud. Gelet daarop is in de rapportage de tekst 'zoals een sociale makelaar' verwijderd.

Voorts waardeert de rekenkamercommissie het voornemen om een voorstel uit te werken om burgerinitiatieven te faciliteren.

Ad 5: Andere voorbeelden

Het college vindt het jammer dat het project 'Onze school' niet in het onderzoek is meegenomen. Om te komen tot een aantal cases van overheidsparticipatie voor dit onderzoek heeft de rekenkamercommissie overlegd met vertegenwoordigers van de ambtelijke organisatie. Daarbij is de casus 'Onze school' niet expliciet aangereikt.

Voorts neemt de rekenkamercommissie kennis van de mededeling dat onlangs spelregels met de dorpsplatforms zijn afgesproken, die kunnen bijdragen aan het vormgeven van overheidsparticipatie in Cranendonck.

Ad 6 Ter afsluiting

De rekenkamercommissie stelt het op prijs dat de conclusies en aanbevelingen ter harte worden genomen. Op welke wijze het college er in de praktijk echter mee wil omgaan, wordt niet helemaal duidelijk uit de zienswijze.

Tot slot wil de Rekenkamercommissie dank uitspreken richting de personen, die in dit onderzoek zijn benaderd. Het gaat hierbij om vertegenwoordigers van verschillende initiatieven in de sfeer van burger- en overheidsparticipatie alsook ambtenaren van de gemeente Cranendonck. Hun constructieve opstelling bij de informatieverzameling en bij de interviews heeft de rekenkamercommissie gewaardeerd. Het daarbij getoonde enthousiasme en de drive om door te gaan op weg naar overheidsparticipatie in Cranendonck, biedt prima kansen op een positieve doorontwikkeling.

De rekenkamercommissie wenst alle betrokkenen daarbij succes.

GEBRUIKTE BRONNEN

Interviews:

Kees Oerlemans, Jeanne Jansen en Ben Kursten, huiskamer Budel
William van den Berg en Sjef van Deurzen, huiskamer Budel-Schoot
Mariette Claessens, huiskamer Budel-Schoot
Lia Rooijackers, huiskamer Soerendonk
Anke Janssen, initiatiefnemer buurttuin Maarheeze
Piet Konings, dorpsraad Maarheeze
Jos Hendriksen en Jan Joosten, dorpsraad Sterksel
Jozef van Asten, beleidsmedewerker Verkeer, initiatief 'Samen mee naar de A2'
Claire Haarmans, beleidsadviseur
Noëlle Tauran-Franssen, projectleider WMO
Tessa Geelen, communicatieadviseur

Stukken gemeente Cranendonck:

- Nota: Doorontwikkeling van burgerparticipatie in Cranendonck, september 2015
- Concept Verordening Burgerkracht Cranendonck 2016
- Raadsbesluit Verordening buurtinitiatieven 2010
- Aanvraagformulier burgerinitiatieven
- Verantwoordingsformulier burgerinitiatieven
- Samenwerkingsovereenkomst project 'Samen mee naar de A-twee?' september 2012
- Plan van aanpak project "Samen mee naar de A-2", september 2012
- Uitgangspunten en randvoorwaarden project "Samen naar de A-twee?" september 2012
- Commissievoorstel huiskamerproject, september 2015
- Verantwoording subsidie buurtinitiatief Buurtuin Losplaats
- Raadsinformatiebrief dorpsondersteuners, juni 2016
- Invulling van de functie dorpsondersteuner in de verschillende kernen in Cranendonck, mei 2016

Overige bronnen:

- Spelregels burgerinitiatieven, dorpsraad Sterksel
- Magazine De rol van de raad, juni 2013
- Toolkit overheidsparticipatie regio West-Brabant, 2014
- Experimenteren met burgerinitiatieven, Jurgen van der Heijden, Rosalie van Dam, Rinske van Noortwijk, Iriini Salverda, Ineke van Zanten
- De doe-democratie, kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving, Min. BZK
- Leren door doen, overheidsparticipatie in een energieke samenleving, NSOB en PBL
- Doe-democratie, Tips voor raadsleden, wethouders, ambtenaren en burgers, Prodemos
- www.participatiewijzer.nl
- Loslaten in vertrouwen, Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving, ROB, december 2012